

ANDRZEJ PACZKOWSKI: *Stanisław Mikołajczyk, czyli klęska realisty (zarys biografii politycznej)*. Agencja Omnipress, Warszawa 1991, 284 ss.

Stosunkowo niewielka rozmiarami publikacja znanego historyka warszawskiego Andrzeja Paczkowskiego jest wprawdzie tylko „zarysem biografii” (do pełnej opartej na obszernej kwerendzie archiwalnej i bibliotecznej biografii autor dopiero się przymierza), niemniej stanowi ona jedyną dotąd książkę wydaną czy to w Polsce, czy na emigracji, poświęconą w całości osobie Stanisława Mikołajczyka. Brak takiej biografii w obiegu czytelnictwym skłonił autora do przedstawienia dotychczasowych wyników swych badań.

Najwięcej uwagi poświęcił Paczkowski najważniejszemu okresowi z życia tego polityka, tj. latom 1943-1947. W ujęciu tym dominuje problematyka wewnętrzna, nieco bardziej lakonicznie (choć jest to może subiektywne wrażenie) traktuje autor o zagadnieniach międzynarodowych. Szczególne zaś znaczenie ma najobszerniejszy rozdział książki, w którym na przeszło stu stronach kreśli Paczkowski działalność Mikołajczyka jako przywódcy demokratycznej opozycji w powojennej Polsce, między czerwcem 1945 a październikiem 1947 r.

Z książki Paczkowskiego wyłania się postać ambitnego, twardego i zdolnego polityka, przywiązanego do swej chłopskiej partii, lecz także do demokratycznych reguł gry politycznej i do systemu parlamentarnego. Mikołajczyk lubił ryzyko, nie stronił jednak od kompromisów. Kompromisy te musiały wszakże mieć określone granice, których polityk ten nie zamierzał przekraczać. Był realistą, trzeźwość w ocenie faktów zaprowadziła go najpierw do Moskwy, później do kontrolowanej przez komunistów Warszawy. Zaakceptował dominację Moskwy w tej części Europy, jego celem stało się wywalczenie wewnętrznej suwerenności kraju z zachowanymi formami systemu demokracji parlamentarnej. Godził się na głębokie reformy społeczne i gospodarcze, przeobrażenia te miały być jednak przeprowadzane na drodze demokratycznej. „Przegrał — pisze autor — i jak wiemy skazany był na klęskę, którą brał pod uwagę, ale walkę podjął, podczas gdy ci, którzy zostali na obczyźnie *de facto* zrezygnowali z niej” (s. 266).

Napisaną z werwą (choć razi np. używanie zwrotu „tym niemniej”) książkę Andrzeja Paczkowskiego można zarekomendować z pełnym przekonaniem. Dostrzeżone błędy są drobne i nieliczne. Myli się niekiedy autorowi Zygmunt z Tadeuszem Nowakowskim, posłanka Chorążyna miała na imię Hanna, a nie Anna, zaś poprawny zapis nazwy nazistowskiej ideologii agrarnej to *Blut und Boden*.

Stanisław Zerko

STANISŁAW CAT MACKIEWICZ: *Teksty*. Wybrał, opracował oraz wstępem poprzedził J. Jaruzelski. „Czytelnik”, Warszawa 1990.

W serii *Polska myśl polityczna XX w.* ukazał się wybór publicystyki Stanisława Cate Mackiewicza obejmujący 30 lat jego działalności (1922-1949). Mackiewicz jest bez przesady legendą naszej publicystyki. Zadebiutował w 1916 r. w wieku 20 lat, zmarł po półwieczu, pozostawiając po sobie 21 książek, 55 broszur i ponad 3 tys. różnej wielkości artykułów.

Przed wojną znany był głównie z codziennych artykułów zamieszczanych na łamach redagowanego przez siebie wileńskiego „Słowa”, po wojnie z książek historyczno-literackich, które jednych oburzały, a innych wprawiały w zachwyt.